

Schakend Nederland - september 1987

Prof. dr. H.J. van den Herik: De KNNKP(h)-database Het eindspel koning + 2 paarden tegen koning + pion

computerschaak

Moeilijk 2

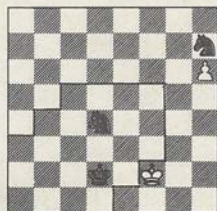
Toen het bestaan van de KNNKP(h)-database Christiaan Bijl bereikte spoedde hij zich naar Delft om met eigen ogen te aanschouwen welke varianten uit zijn monografie *Het Eindspel, Koning + 2 Paarden tegen Koning + Pion* (1980) stand hielden en welke weerlegd werden. Bijls boekwerk beslaat het gehele KNNKP-eindspel, terwijl wij nog slechts het subdomein van de h-pion ter beschikking hebben. Daarom kon slechts een gedeelte van zijn varianten onderzocht worden, maar er bleef nog genoeg over. Een eerste conclusie is dat vele "groten" af en toe een foutje gemaakt hebben, maar dat experts als Troitzky en Bridier de zaken goed in de gaten hebben gehad. Verder zijn er eigenlijk geen onderzoekers op dit gebied. Chéron heeft zijn varianten voor het grootste deel ontleend aan genoemde twee domain-experts, terwijl Bijl een in het Nederlands toegankelijke compilatie van deze materie gemaakt heeft. Dat was wel nodig ook, want de geschriften van Troitzky blonken niet uit door wetenschappelijke duidelijkheid. Niemand minder dan grootmeester Hein Donner heeft dit aan den lijve ondervonden, toen hij in zijn analyses (1977) de geblokkeerde g-pion een veld meende te kunnen opschuiven. In februari 1981 na Bijls publicatie schreef hij onder de titel "Moeilijk" in *Schaakbulletin* 159: "Het kost enige moeite, maar nu ik het geheel nog eens nader bekeken heb, moet ik erkennen, dat Christiaan M. Bijl Troitzky inderdaad beter begrepen heeft dan ik het deed"; daarna volgt een schaaktechnische explicatie.

■ JAAP VAN DEN HERIK

Botwinnik's analyse

We kunnen ons nu afvragen wat de reactie van Botwinnik zal zijn bij het vernemen van de onderstaande analyse. Stellig zal het juist voor hem als computerman gemakkelijker toe te geven zijn dat zijn analyse fouten bevatte dan voor Donner destijds. Laten we eens kijken naar de interactie van Sito Dekker, Christiaan Bijl en schrijver dezes met de database.

We onderzochten het eindspel uit de partij Smislov-Lilienthal (Leningrad-Moskou, 1941). Na de 83e zet van zwart (83., Ph7) was de volgende stelling ontstaan:

Het gedeelte a1-a3-b4-c5-f5-f3-e2-d1-a1 is door Troitzky (1934) de veiligheidszone genoemd. Als de witte koning zich op een van de velden in de veiligheidszone bevindt kan zwart niet winnen (N.B. dit is nog niet gecontroleerd met de database). De propositie betekent evenwel niet dat als de Wk zich buiten de zone bevindt de stelling verloren is. De diagramstelling is zo een stelling, waarin wit niet de veiligheidszone kan betreden, maar die toch remise is.

Er volgde 84. Kf2-f1 gevolgd door twee vraagtekens bij Bijl

(1980), die ze overgenomen had van Botwinnik (1947). Botwinnik beweert dat 84. Kg3! tot remise leidt, b.v. 84., Ke3 85. Kg4 Ke4 86. Kg3 enz. Dit laatste is helemaal waar, maar naast 84. Kf1 en 84. Kg3 leidt ook 84. Kg2 tot remise, slechts 84. Kg1 verliest (mat in 19).

In de partij vervolgde Lilienthal met 84., Pd4-e6 en weer deelt Bijl op "advies" van Botwinnik twee vraagtekens uit. In een recente uitwerking (1987) schrijft Bijl: "In Botwinnik (1947) gaf de auteur aan dat 84., Pc2! zou hebben gewonnen; in Botwinnik (1951) schreef hij dat hij daarin werd gesteund door de studiecomponist Tsjechower, die hem in een persoonlijke brief verwezen had naar een studie van Troitzky (...)"'. In Bijl (1980) staat een stortvloed van varianten die bewijzen moeten dat deze stelling gewonnen is. De database is het daar evenwel *niet* mee eens, hoewel men zou kunnen zeggen dat het remisepad smal is.

Het remisepad

Na 84. Kf1 Pc2 moet zwart remise maken met 85. Kg2! (85. Kf2 is mat in 33; 85. Kg1 is mat in 34). Zou zwart nu voortzetten met 85., Ke3 dan heeft wit een moeilijke keus.

Botwinnik en Tsjechower geven aan 86. Kg3 en laten wit na 86., Pe1 verliezen; dat er daarna nog 31 zetten te gaan zijn is een andere zaak. Uit de database blijkt duidelijk hoe moeilijk de stelling is, want achtereenvolgens zien we dat tot mat leiden: 86. Kf1 (in 9), 86. Kg1 (in 24), 86. Kh1 (in 13), 86. Kh2 (in 18), 86. Kg3 (in 32). Alleen de "on-

waarschijnlijke" zet 86. Kh3 leidt tot remise.

We geven ter verduidelijking een remise-variant:

86. Kh3 Kf3 87. Kh4 (Kh2 is mat in 12) Kf4 88. Kh5 (Kh3 is mat in 21) Kf5 89. Kh4 Pe3 90. Kg3 Ke4 91. Kf2 etc.

Referenties

In een uitvoerig artikel, gepubliceerd in *Computerschaak* (contactadres: ir. T.F. Sassenus, Acacialaan 24, 6862 XL Oosterbeek, 085-332175) (aug. 1987) gaan Bijl, Dekker en Van den Herik nader op deze materie in en geven daar ook de relevante literatuurverwijzingen.

vervotg blz. 30